

ALVARO DE LAS CASAS

E O EXCURSIONISMO DOS *ULTREYAS*

por Xosé A. Fraga Vázquez

Entre os antecedentes históricos na preocupación polo noso medio ambiente as actividades relacionadas co excursionismo, contacto organizado coa Natureza, ocupan un lugar de interese. Nesta ocasión atenderemos ao excursionismo cun interese divulgativo xeral, de disfrute e exaltación do medio natural.

Nas primeiras décadas do século XX as actividades excursionistas acadaron un certo auxe; no ámbito nacionalista son coñecidas as xeiras do *Seminario de Estudos Galegos*; mais, unha das experiencias máis singulares do excursionismo galego dos anos trinta foi a levada a cabo pola organización *Ultreya*, grupo nado en 1932 no seo do nacionalismo calificado de *arredista*; o animador era o profesor de Debuxo do Instituto de Noia Alvaro de las Casas, home de peculiar personalidade, que se inspira nas experiencias excursionistas europeas da época.

Constituída *Ultreya* por mozos entre os 12 e 20 anos, nela participaron algúns dos nacionalistas máis dinámicos da época. O primeiro Consello presidiuno Alvaro de las Casas, e formaban parte del Filgueira Valverde, Xurxo Lourenzo e Raimundo Aguiar, con Francisco Fernández del Riego como secretario xeral. Os seus membros realizaban diversas actividades de coñecemento e exaltación da pátria. Do Consello, renovado en 1935, formaban parte Alvaro de las Casas, Vicente Risco, Filgueira Valverde, Barreiro Salaño, Barbazán, Camilo Díaz, Xosé Martínez López, Anxer Casal e Francisco Fernández del Riego.

O punto VIII do Decálogo desta asociación sinalaba a súa vocación de exaltación e contacto coa Natureza, *fortalecerei o meu corpo na craridade das augas e no ar das montañas*. Porén, á marxe de pronunciamentos, o importante son as actividades excursionistas e de contacto co medio ambiente dos

ultreyas. A primeira xeira ten lugar, entre o 20 e 27 de Marzo de 1932, á Misión Biolóxica de Pontevedra; desde alí, nun réxime de irmandade e certo misticismo realizaban numerosas saídas, á fabrica de conservas Massó de Bueu, Museu de Pontevedra, Viveiro forestal de Figueirido, Dispensario antituberculoso, a varios monumentos e algunha fábrica.

As cancións patrióticas acompañaban continuamente ás actividades do grupo; tiñan un hino que, coa música dunha canción alemana da 1ª Guerra mundial, aludía á suposta identidade celta:

*¡Ei Armórica, Cornubia e Cambria,
Escócia, Erín, Galiza
e a Illa de Man!
Son as sete nazóns celtas
fillas do pai Breogán...*

Noutras cancións recollían o amor á Natureza, parte substancial do amor ao país:

*Branca neves na montana
branca escumas no mar,
branca arela miña pátria,
esta arela de cantar.*

*Ledas as ondas na ría,
ledas as froles no val,
ledo ensoño a miña pátria
este ensoño de te amar.*

*Rexos penedos no monte,
rexas proas pol-o mar,
rexa e forte a miña pátria,
esta arela de cantar.*

*Si rapaces vinde todos,
imos todos á ruar;
na noite rompeu a lúa
¡Ai, irmáns, que gloria dá!*

En Vigo organizarán, en 1933, un curso de verán, e continuarán coas xeirás, a segunda, un cruceiro polas Rías Baixas e a terceira unha excursión polo Barbanza (visita ao castro de Baroña, dolmen de Axeitos, faro de Corrubedo,...), da que di Alvaro de las Casas:

Fai tempo que os rapaces da I Liña (Noia) matinaban faguer unha longa eiscursión, a pé, cumes enriba, a fortalecer o corpo no ar das montañas e a educar o espírito no estudo e conocimiento do chan nativo; unha volta pola campía tal como fan todas as organizacións mozas da nova Europa; unha xeira a decorrer un recanto da pátria, tal como as ten sinalado o consello reitor de Ultreya...

Como vemos hai unha visión idílica da Natureza, un intento de relación e unidade coa terra e unha especial atención a aspectos da Xeografía, Etnografía, Arqueoloxía,...; neste enfoque coincidían numerosos grupos e movementos europeos, que se achegaron á temática *natural* desde perspectivas moi diversas e, mesmo, enfrontadas ideoloxicamente.

Algúns datos recollidos sobre as actividades do grupo *Ultreya* convidan a unha imaxe algo estrafalária e anecdótica; podemos imaxinarnos a un grupo de mozos de camiño polo

monte, acompañados do veterano profesor, entonando eufóricas cancións de exaltación patriótica, que se dirixen a tomar o té das cinco nun balandro no mar de Vilagarcía e reflexionar sobre o lugar visitado e a rexeneración do país. Chócanos, desde unha perspectiva actual, isos peculiares hábitos dos *ultreyas*, e tal debía ocorrer xa entón para outros mozos, radicalmente ocupados nas numerosas loitas ideolóxicas e políticas do momento (DÍAZ PARDO, 1987). De todos os xeitos, deixando á marxe estas anécdotas, o labor deste grupo presentaba importantes novidades como xeito concreto de organización de mozos inquedaos e animados no amor ao país, arredor da observación e estudo do medio ambiente como elemento motivador e de diferenciación nacional. ■

BIBLIOGRAFIA

DÍAZ PARDO, I.(1987). *Galicia hoy y el resto del mundo*. O Castro-Sada (A Coruña), Edicións do Castro.

FRAGA VAZQUEZ, X.A.(1990). Pasado e presente da Educación Ambiental en Galicia. *Encontro sobre Educación Ambiental en Galicia: 11-30*. Santiago, Xunta de Galicia.

Roxelio Pérez Moreira

ECOLOXÍA FORESTAL e ordenación do bosque

EDIÇÃO DO CASTRO

UNHA APORTACION FUNDAMENTAL AO
COÑECIMENTO DAS BASES CIENTÍFICAS
NECESÁRIAS PARA A PRÁTICA DUNHA
SILVICULTURA ECOLÓXICA

EDIÇÃO DO CASTRO
DO GRUPO SARGADELOS

Contribución ao DÍA DAS LETRAS GALEGAS-1993
adicado a Eduardo Blanco-Amor

Serie / DOCUMENTOS:

- C. Fernández Santander, «EL IDEAL GALLEGO». 75 años de historia (1917-1992).
- Hermínio Barreiro, RETALLOS PARA UN TEMPO DISTINTO.
- Ricardo Carballo Calero, POESÍA PERDIDA (ed. de C. Rguez. Fer).
- V. L. Lamela García, INMOLADOS GALLEGOS. BÓVEDA, CASAS, BERNARDEZ, ADRIO BARREIRO...

Narrativa:

- Eduardo Blanco-Amor, QUINCE «CUENTOS DE LA CIUDAD» E UN CONTO NO CEO: «OS NONNATOS» (ed. de Luis Pérez).

Pra os nenos:

- Xosé Neira Vilas, CHEGAN FORASTEIROS.
- Anisia Miranda, A CASA DOS TITERES.

Poesía:

- Xulio López Valcárcel, O SOL ENTRE OS DEDOS.

Teatro:

- Eduardo Blanco-Amor, CATRO PEZAS INÉDITAS DO TEATRO DE EDUARDO BLANCO-AMOR (ed. e traducción de Luis Pérez).
- Eduardo Blanco-Amor, PROCESO EN JACOBUSLAND (ed. limitada a 500 exemplares, numerados, cunha xustificación de I.D.P.).

Publicacións do SEMINARIO DE ESTUDOS GALEGOS:

Cadernos da Área de Ciencias Biolóxicas:

- Varios, SEMINARIO SOBRE «OS ASPECTOS BIOLÓXICOS DO CULTIVO DO EUCALIPTO EN GALICIA».

Cadernos da Área de Ciencias Mariñas:

- Varios, SEMINARIO SOBRE CULTIVO E APROVEITAMENTO INDUSTRIAL DAS ALGAS MARIÑAS.